

Стратегии и техники за формиращо оценяване

1. Обобщение: Дефиниция и ползи от Формиращото оценяване (ФрО)

Формиращото оценяване (ФрО) – известно още като „оценяване за учене“ (*Assessment for Learning*) – е непрекъснат процес на събиране, интерпретиране и използване на доказателства за постиженията на учениците, с цел да се установят техните текущи знания и да се адаптира последващият учебен процес. За разлика от сумативното оценяване (оценяването на ученето), чиято цел е административно измерване и поставяне на крайна цифрова оценка, формиращото оценяване служи за подкрепа и развитие.

В българската образователна система нормативната рамка за провеждане на формиращо оценяване е заложена в **Наредба № 11 от 1 септември 2016 г. за оценяване на резултатите от обучението на учениците** на МОН (чл. 4, ал. 2 и чл. 5). Според Наредбата текущото оценяване има за цел да установи равнището на постигане на очакваните резултати, да регистрира напредъка и да идентифицира трудностите на учениците, като им предоставя своевременна обратна връзка.

Основни ползи от формиращото оценяване:

- **За учениците:** Развива умения за метапознание (разбиране на собствения процес на учене), насърчава самооценката и съвместното оценяване с връстници, намалява стреса от изпитването и изгражда нагласа за израстване (growth mindset).
- **За учителите:** Осигурява бърза, текуща и обективна информация за ефективността на използваните методи; позволява своевременна диференциация и персонализация на преподаването спрямо реалните нужди на паралелката.

2. Каталог с техники за формиращо оценяване по етапи

Начален етап (1. – 4. клас)

Специфика: Интегриран подход, визуални и игрови елементи, постепенно изграждане на умения за самооценка и рефлексия.

Техника	Момент от часа	За какво е подходяща (Цел)	Как се провежда (Методика)
1. Светофар на знанията	Начало на часа / Край на часа	Бърза визуална самооценка на увереността преди или след нов материал.	Всеки ученик има на чина 3 картона (червен, жълт, зелен). Учителят поставя въпрос или задача. Учениците вдигат: Зелен = „Разбирам и мога сам“; Жълт = „Имам нужда от малко помощ“; Червен = „Затруднявам се, имам нужда от обяснение“. Учителят веднага вижда кои ученици имат нужда от подкрепа.
2. Стикери „Две звезди и едно пожелание“	Среда на часа / Край на часа	Развиване на умения за взаимно оценяване с положителен фокус при работа по двойки.	При проверка на самостоятелна работа (напр. препис, рисунка, задача) учениците си разменят тетрадките. Всеки залепя стикер/самозалепващо се листче, на което записва 2 неща, които са му харесали в работата на другарчето (звезди), и 1 градивна препоръка (пожелание).

Техника	Момент от часа	За какво е подходяща (Цел)	Как се провежда (Методика)
3. Дърво на наученото	Край на часа	Обобщение на основните изводи от урока и визуализация на общия напредък.	На табло/дъската е нарисувано голямо дърво без листа. В края на часа всеки ученик получава хартиено листо. Записва/нарисува на него 1 нещо, което е научил днес, и го залепя на клон от дървото. В края на часа дървото „озеленява“.
4. Входно билетче с картинка	Начало на часа	Проверка на домашната работа или преговор на ключови понятия от миналия час.	На влизане в стаята учениците получават малко хартиено билетче с 1 графична задача или довършване на изречение (напр. „Днес помня, че съществителните имена показват...“). Попълват го за 2-3 минути на чина и го предават в кутия на катедрата.
5. Сигнал с ръка (1 до 5 пръста)	Среда на часа	Бърза проверка на разбирането по време на предаване на нов материал.	Учителят спира след важна част от обяснението и моли децата да покажат с пръсти на гърдите си: 1 пръст = „Нищо не разбрах“, 5 пръста = „Разбрах перфектно и мога да го обясня на друг“. Показването близо до гърдите предотвратява преписването от съседа.

Техника	Момент от часа	За какво е подходяща (Цел)	Как се провежда (Методика)
6. Мислеща карта ЗИН (Част 1 и 2)	Начало и Край на часа	Активиране на предходни знания и затваряне на цикъла на учене (Знаем / Искаме / Научихме).	На голям лист на дъската се чертае таблица с 3 колони: З (Знаем), И (Искаме да научим), Н (Научихме). В началото на часа децата казват какво знаят и какво искат да научат за темата. В края на часа заедно попълват колоната „Научихме“.
7. Мини-бели дъски (хартиени джобове)	Среда на часа	Мигновен визуален сигнал за верността на отговорите при упражнение.	Учениците използват прозрачен пластмасов джоб с пъхнат вътре бял лист и маркер. Учителят задава въпрос (напр. математическа задача или правопис на дума), децата пишат отговора и по сигнал го вдигат едновременно към учителя.
8. Кутия „Попитай героя“	Край на часа	Формулиране на въпроси за задълбочаване на разбирането (при приказки, разкази, истории).	След прочитане на текст в клас, учениците пускат в кутия анонимно въпрос към някой от героите или към учителя относно това, което не са разбрали. Учителят използва тези въпроси за започване на следващия час.

Техника	Момент от часа	За какво е подходяща (Цел)	Как се провежда (Методика)
9. Място на съгласие (4-те ъгъла)	Среда на часа	Физическа активност за проверка на категоризация и групиране.	Четирите ъгъла на стаята се обозначават с картинки/надписи (напр. Заглавно писмо, Малко писмо, Точка, Въпросителен). Учителят прочита изречение или дума, а децата отиват в ъгъла, който съответства на верния отговор. Учителят пита няколко деца защо са избрали този ъгъл.
10. Изходна картичка „Днес бях успешен в...“	Край на часа	Изграждане на положителна самооценка и рефлексия върху личния положен труд.	В последните 3 минути децата довършват изречение на хартиено билетче: „Днес най-добре се справих с...“ и „Утре искам да опитам пак...“. Това помага за осъзнаване на личния напредък.

Прогимназиален етап (5. – 7. клас)

Специфика: Преход към критично мислене, систематизиране на понятия, партньорско оценяване и откриване на причинно-следствени връзки.

Техника	Момент от часа	За какво е подходяща (Цел)	Как се провежда (Методика)
11. Мисли – Сдвои – Сподели (Think-Pair-Share)	Среда на часа	Формулиране на самостоятелно мнение, дискусия с връстник и представяне пред група.	1. Учителят задава дискуссионен въпрос. 2. Учениците мислят самостоятелно и записват отговора си за 1 мин. 3. Обсъждат го по двойки за 2 мин., за да стигнат до общ извод. 4. Учителят посочва няколко двойки да споделят пред целия клас.
12. Изходно билетче (Exit Ticket) „3-2-1“	Край на часа	Бърз преговор и проверка на ключови акценти от новата тема.	Преди биенето на звънеца всеки ученик написва на листче: 3 нови неща, които е научил; 2 интересни факта; 1 въпрос, който все още го затруднява. Билетчето се предава на излизане от стаята.

Техника	Момент от часа	За какво е подходяща (Цел)	Как се провежда (Методика)
13. Погрешно твърдение („Открий грешката“)	Начало на часа	Активиране на вниманието и откриване на пропуски от предходния час.	Учителят записва на дъската 3 твърдения по миналата тема, като 1 или 2 от тях съдържат типични грешни схващания. Учениците имат 2 минути самостоятелно да открият грешката на лист и да напишат правилното обяснение.
14. Картички за избор (А, В, С, D)	Среда на часа	Бърз фронтален тест за проверка на разбирането на важни дефиниции/законали.	Всеки ученик разполага с 4 ламинирани картички с букви А, В, С, D. Учителят задава въпрос с избираем отговор от дъската. По сигнал всички вдигат своята картичка. Учителят моментално вижда процента на верните отговори.
15. Най-мътната точка (Muddiest Point)	Край на часа	Идентифициране на най-сложната и непонятна част от урока за следващ преговор.	В края на часа учениците записват анонимно на малки листчета отговора на въпроса: „Кое понятие или концепция от днешния час остана най-неясна за вас?“. Листчетата се събират и учителят започва следващия час с изясняването им.

Техника	Момент от часа	За какво е подходяща (Цел)	Как се провежда (Методика)
16. Попитай 3-ма преди мен (Ask 3 Before Me)	Среда на часа	Насърчаване на автономията и сътрудничеството при работа по задачи в клас.	При самостоятелна или практическа работа, ако ученик има питане, той трябва първо да се консултира с трима свои съученици. Ако никой от тях не знае отговора, тогава вдига ръка за подкрепа от учителя.
17. Графичен организатор (Вен диаграма на хартия)	Среда на часа	Сравнение и противопоставяне на обекти, събития или герои.	Учениците получават бланка с два припокриващи се кръга. Те записват уникалните характеристики на два съпоставяни предмета/героя в страничните части, а общите им черти – в припокриващата се средна част.
18. Кутия за анонимни въпроси	Начало на часа	Преодоляване на притеснението от задаване на „глупави“ въпроси.	Учениците пускат в кутия въпроси относно домашната работа или трудни концепции преди започване на часа. Учителят тегли 2-3 въпроса и ги обсъжда с класа без да съобщава имена.
19. Рубрика за партньорска	Среда на часа	Оценяване по предварително известни критерии при писмени	Учениците разменят писмените си работи (напр. съчинение или описание на опит) и използват хартиена чек-листа с 3-4 ясни критерия (напр. структура, правопис,

Техника	Момент от часа	За какво е подходяща (Цел)	Как се провежда (Методика)
проверка		задачи.	аргументи). Оставят писмени коментари без цифрова оценка.
20. Минутна записка (One-Minute Paper)	Край на часа	Синтезиране на най-важните изводи от часа за кратко време.	В последната минута на часа учениците записват на лист отговор на въпроса: „Коя е най-важната идея, която научихте днес?“. Помага за преход от пасивно слушане към активно систематизиране.

Гимназиален етап (8. – 12. клас)

Специфика: Задълбочен анализ, саморегулация, аргументация, оценяване на сложни концепции и подготовка за матури/изпити.

Техника	Момент от часа	За какво е подходяща (Цел)	Как се провежда (Методика)
21. Сократически семинар / Външен и вътрешен кръг	Среда на часа	Развитие на умения за аргументация, критичен анализ и партньорско наблюдение.	Класът се разделя на два кръга. Вътрешният кръг (5-7 ученици) дискутира казус или текст по зададени въпроси. Външният кръг наблюдава, води записки по критерии и дава обратна връзка за качеството на аргументите в края на дискусията.
22. Изходен синтез в едно изречение	Край на часа	Умение за пълно и съдържателно обобщение на комплексни концепции.	Учениците трябва да съставят едно комплексно изречение, което да отговаря на въпросите: <i>Кой? Какво? Кога? Защо? Как?</i> относно разгледаната тема (напр. историческо събитие, физичен закон или литературен анализ).
23. Анализ на	Начало на часа	Разбиране на критериите за	Учителят раздава анонимни примери за отлични и за

Техника	Момент от часа	За какво е подходяща (Цел)	Как се провежда (Методика)
примерни писмени работи (WAGOLL - What A Good One Looks Like)	/ Среда на часа	високо качество преди самостоятелно писане.	недостатъчно добре разработени анализи/задачи от минали години. Учениците ги оценяват по критериална матрица и дискутират какво прави една работа успешна.
24. Взаимно изпитване с карти (Flashcards)	Начало на часа	Бърз преговор на терминология, дати, формули или чужди думи по двойки.	Учениците работят по двойки с хартиени картички – от едната страна е понятието/въпросът, от другата – дефиницията/отговорът. Всеки изпитва съседа си и му дава моментална обратна връзка за пропуските.
25. Пауза за рефлексия и избистряне	Среда на часа	Осъзнаване на собствените мисловни процеси по време на решаване на комплексен проблем.	По средата на решаването на сложна задача учителят дава 2 минути пълна тишина. Всеки записва в полето на тетрадката: „Къде се намирам в момента? Коя е следващата ми логическа стъпка? Какво ме забавя?“.
26. Скала на съгласие	Начало на часа / Среда на часа	Заемане на позиция по спорни въпроси и обосноваване с	На стената се поставя линия с крайности „Напълно съгласен“ и „Напълно несъгласен“. Учителят прочита

Техника	Момент от часа	За какво е подходяща (Цел)	Как се провежда (Методика)
(Континууми)		доказателства.	провокативно твърдение. Учениците се подреждат физически по линията и аргументират пред останалите защо са избрали точно това място.
27. Чек-лист за самооценка (Self-Assessment Matrix)	Среда на часа / Край на часа	Мониторинг на собствения напредък спрямо изискванията на учебната програма.	Преди предаване на проект или самостоятелна писмена работа, учениците попълват матрица за самооценка с критерии (напр. аргументация, цитиране, структура) и маркират нивото си: „Усвоено“, „В процес“, „Нуждае се от ревизия“.
28. Билет за достъп (Entry Ticket) – Казус	Начало на часа	Прилагане на наученото от предходната тема върху нов кратък казус.	На влизане учениците получават листче с кратък практически казус. Те имат 3 минути да напишат своето решение въз основа на материала от предишния час. Служи за входен филтър за готовността за новата тема.
29. Картографиране на понятията	Среда на часа	Визуализиране на сложни структурни връзки между термини и процеси.	На празен лист учениците изчертават основните понятия от урока в балони и чертаят стрелки между тях с пояснителни думи (напр. „води до“, „е част от“,

Техника	Момент от часа	За какво е подходяща (Цел)	Как се провежда (Методика)
(Concept Mapping)			„противоречи на“). Помага за откриване на структурни пропуски.
30. Обобщение за 30 секунди (Elevator Pitch)	Край на часа	Кратко, убедително и стегнато устно представяне на наученото.	Учениците имат 1 минута на хартия да си запишат най-важното от урока, след което произволно избрани ученици имат точно 30 секунди да представят концепцията пред класа все едно я обясняват в асансьор.